GEORGE BACOVIA, UN *SIMBOL* AL POEZIEI ROMÂNEȘTI[1]

Corina-Roberta STAN[2]
robertastan@ymail.com

Motto: *„Culegeți voi, ce mai pot semăna gândurile mele."*
(George Bacovia)

ABSTRACT: This paper analizes the poetics of George Bacovia's creation, emphasizing the fact that he is an authentic simbolist. His poetry describes the interior and the exterior universe, both of them being suffocated by the atmosphere of complete solitude, rain, desolation, gangrene and overwhelming sadness. All these feelings are suggested by the colours such as white, black, red, grez, yellow and violet. Always raining, the leaves fall, crows crossing sky, in the street funeral processions pass decor trivial lovers are sick, frail children, corpses rot everywhere is crying, coughing, agony, and eventually, death, in a word: the bacovian universe.
KEYWORDS: anxiety, grey, musicality, spleen, symbols, town

Imprimând rezonanțe pseudonimului ales de poet, Bacăul, un oraș situat în nord-estul țării, cu prospețimea naturii ce tresare prin fiece pom și floare, este un colț de lume greu de definit, un izvor de istorii vii și de vestigii neprețuite. Aici s-a ivit pe lume, poetul George Bacovia, pe numele său real George Andone Vasiliu, la data de 17 septembrie 1881. A fost fiul comerciantului Dimitrie Vasiliu și a soției sale, Zoe Vasiliu. A fost un copil bolnăvicios, care se remarca prin talentul său la desen și muzică, pasiuni ce îi vor influența puternic mai târziu opera. Scriitor român, format la școala simbolismului literar francez, este autorul unor volume de versuri și proză scrise în baza unei tehnici distincte în literatura română, cu vădite influențe din marii lirici moderni francezi pe care-i admira.

1 Această lucrare a obținut Premiul I la Concursul *Spirit(ism) cu Alecsandri* organizat în cadrul evenimentului *Noaptea cercetătorilor* de către Universitatea „Vasile Alecsandri" din Bacău.

2 Elevă în clasa a XI-a C, specializarea Filologie, la Colegiul Tehnic „Dimitrie Ghika" Comănești; lucrarea a fost coordonată de prof. Silvia MUNTEANU

Poet dificil și fascinant, care pare a captiva lectorul în ciuda notelor sumbre, chiar lugubre ce-i străbat fiece vers, George Bacovia, deși a fost asociat în general simbolismului, trece prin creația sa complexă dincolo de clasificările categorice într-o formulă lirică unică. La început este văzut ca poet minor de critică literară, însă treptat va cunoaște o receptare favorabilă, mergând până la recunoașterea sa ca cel mai important poet simbolist român și unul dintre cei mai importanți poeți din poezia română modernă. În ceea ce privește evoluția sa în societate și, nu numai, odată cu plecarea sa din orașul natal, autorul afirma un adevăr ce își va face simțită prezența odată cu trecerea anilor: „Când am plecat din Bacău, plângea grădina publică cu stropi de ploaie, iar eu de atunci plecat am fost, plecat voi fi mereu…"

S-a spus că e, prin formație, un simbolist, dar își depășește epoca, aparținând poeziei române moderne. E strâns legat de orașul său natal, Bacău, izvor de inspirație în majoritatea creațiilor sale. Acolo a copilărit, și-a urmat studiile elementare și secundare, a crescut, a devenit om și poet în adevăratul sens al cuvântului. Din punct de vedere profesional, nu a practicat avocatura, ci a fost un mic funcționar, trăind din greu și dedicându-se în acest timp poeziei. Viața sa a fost hărțuită mereu de boală, fapt reflectat în versurile sale sumbre. Profund originale, acestea au creat în decursul timpului așa numita atmosferă bacoviană. Plouă mereu, frunzele cad, corbii străbat văzduhul, pe stradă trec procesiuni funebre, decorul banal, amanții sunt bolnavi, copiii șubrezi, cadavrele se descompun, pretutindeni e plânset, tuse, agonie, și, în cele din urmă, moarte… acesta este universul bacovian!

„Dacă vrei să cunoști bine un poet – spunea Goethe – mergi în țara lui". Parafrazând, țara lui Bacovia este reprezentată de acest colț de lume, Bacăul, care va rămâne, precum afirma exegetul Constantin Călin, „orașul lui Bacovia". Aici descoperim fragmente din viața acestui simplu om care a ales să-și exprime trăirile și simțirile prin versuri. Tot ce a trăit el, de la extaz la durere, de la melancolie la regret, absolut tot este zidit cu dibăcie în pereții poeziilor sale. Francois Bacon aprecia că „poezia este ca un vis al științei". Pe de altă parte, adevăratul poet, spune Socrate în operele lui Platon, trebuie să fie în același timp tragic și comic, pentru că întreaga viață omenească trebuie privită în același timp ca tragedie și comedie. În ceea ce privește poezia, ca mod de viață al lui Bacovia, în fiecare anotimp, acesta a fost străpuns de o grea tristețe ce-i măcina sufletul zi de zi, și

astfel, versurile sale au fost puternic influențate de ceea ce simțea, de boală, de o tristețe continuă. George Bacovia, un nume important în literatura română, un nume cu o rezonanță de invidiat, se regăsește astăzi aievea pe buzele tuturor celor ce vorbesc despre orașul Bacău ori despre simțăminte asemănătoare celor transmise de versurile poetului.

Pornind pe urmele poetului, găsim casa memorială, aflată pe Strada George Bacovia, deschisă în 1971. În această clădire, familia poetului s-a mutat abia în 1906. O imagine din trecut este încă vie și ne ajută să ne înfruptăm din istoria vieții lui George Bacovia. Și anume, biroul la care acesta scria... fotografii, tutun, o învălmășeală de lucruri care tind să-ți spună fiecare câte ceva despre nevroticul poet, despre depresiile sale, despre bolile care l-au măcinat. În curtea casei memoriale s-au copt fragii, e o liniște apăsătoare, iar soarele arde orașul la fel ca în poezia „Cuptor". Oamenii se mișcă toropiți de căldură: „Cei vii se mișcă și ei descompuși,/ Cu lutul de căldură asudat". Ieșind pe uliță, „Murdăria rămâne caracteristica endemică a locului: ulițe pline de bălegar și gunoaie, șanțuri laterale în «permanență umplute cu apă înverzită» și scursori, locuințe insalubre, acareturi degradate, curți interioare duhnind de dejecții, debite de carne în aer liber, la soare, pițării «rău făcute, rău întreținute», mărfuri alimentare expuse pe trotuar". În parcul „devastat, fatal, / Mâncat de cancer și ftizie, / Pătat de roșu carne-vie/ Acum se-nșiră scene de spital". Parcul lui Bacovia, în care se plimbau oamenii atinși de bolile vremii, este acum decorat cu flori și ciupercuțe, care se aprind la lăsarea întunericului. Numai pacienții de la spital se plimbă încă în pijamale pe alei, iar ciorile, exagerat de multe, croncăne a moarte.

Se știe că, în momentele în care căuta liniște, George Bacovia mergea pe malul Bistriței, despre care îi povestea și viitoarei sale soții, Aghata Grigorescu, în scrisorile pe care i le trimitea de la Bacău: „Pășeam prin iarba fragedă, plină de toporași. [...] Ciripitul păsărilor era o cascadă de triluri. Am respirat cu nesaț prospețimea pajiștii înverzite, apoi am continuat drumul până am dat de malurile ondulate ale Bistriței. [...] De pe malul celălalt se auzea o doină din fluier și zăream ciobani cu oile", scrie Aghata Grigorescu Bacovia în cartea „Bacovia". Malul Bistriței este acum îndiguit, iar localnicii se plimbă pe insula artificială de agrement. Lunca este mizeră, plină de gunoaie și de balegă, iar singurul zgomot este orăcăitul broaștelor. Din loc în loc, oameni stau la plajă pe iarba arsă, aproape de apa în care băltesc sticle de plastic, resturi de ambalaje, cadavre de șobolani, schelete

de pești, dar și șerpi de apă. Stuful a acoperit râul, până departe, după barajul realizat în timpul comunismului, iar o turmă de vaci paște liberă. „Deci, vrând-nevrând acesta este orașul lui Bacovia", îl citățm din nou pe Constantin Călin.

Căutându-l pe Bacovia, îl găsim pe strada pe care a locuit, în curtea casei memoriale, sau în centrul orașului, acolo unde se află statuia poetului, un Bacovia realizat pentru aniversarea din 1971, slab, stingher, încovoiat. În acest oraș de pe Bistrița, circulă și o legendă despre statuie: se spune că. la inaugurare, soția poetului, Aghata Grigorescu Bacovia, a avut o criză de nervi în momentul în care a fost dezvelită statuia. Spunea că aceasta nu îi seamănă poetului. Poate nu îi semăna soțului George Bacovia, însă poetul se identificase cu opera sa, era deja o apariție de plumb, care ținea pe umeri amurgul violet al orașului de provincie. Ca și azi. Poetul a ajuns să se identifice cu orașul, al cărui nume l-a împrumutat. Odată cu pseudonimul, George Bacovia și-a așternut pe chip și o mască de poet dezolat și dezolant, de care nu s-a mai putut debarasa. „A adoptat o mască a decadentismului, specifică timpului, cu care însă s-a contopit", afirma Violeta Ursinschi.

Din punct de vedere literar, Bacovia este în primul rând un simbolist. Apărut în Franța, la începutul secolului al XIX-lea ca reacție antiromanică și antiparnasiană, simbolismul a fost un curent artistic și literar „ce căuta să sugereze neliniștea interioară prin valoarea muzicală și simbolică a cuvintelor-nuanțele cele mai subtile ale vieții interioare". Simbolul este unul dintre instrumentele prin care se realizează sugestia, tehnica secretă prin care poezia evită rostirea directă și substituie magic obișnuitul cu neobișnuitul, realitatea cu imaginea ei ideală. Găsim în opera bacoviană influențe din Edgar Allan Poe și din simbolismul francez: Rollinat, Laforgue, Baudelaire, Verlaine – prin atmosfera de nevroză, gustul pentru satanic, ideea morții, cromatica și predilecția pentru muzică. Bacovia este un inadaptat în societate, ca și Eminescu, și la fel ca acesta, manifestă o aversiune puternică față de orice orânduire, își deplânge soarta, care-l obligă să trăiască într-o societate clădită pe inechitate. De aceea, universul său va fi format de copiii și fecioarele tuberculoase, palidele muncitoare, poetul însuși rătăcind fără sens prin parcuri solitare, ascultând somnul, plânsul, golul, frigul, tristețea, umezeala, răceala, nevroza. Din literatura română Bacovia este prevestit de Ion Păun Pincio și Alexandru Macedonski prin motivul ploilor, al nopților, al corbilor, prin utilizarea instrumentelor muzicale și preferința pentru imagini muzicale. În poezia sa domină cerul de plumb apăsător, orizontul

închis străbătut de corbi, abatoare, ospicii, toamna galbenă. „Discretă la extremă...timidă și miniaturală în aparență, poezia lui Bacovia freamătă cu fiece poem, cu fiece vers", definea Perpessicius poezia lui George Bacovia.

Poemele scrise de George Bacovia ne oferă, încă de la început, un cer înnourat, greu, înăbușitor, dușmănos, gata parcă să se prăbușească peste oameni. Un orizont închis, cenușiu, străbătut de corbi negri care-l taie diametral cu fâlfâiri sumbre. Se constată la acest poet un fel de atenție concentrată și disperată, acordată descompunerii târgului de provincie, mizeriei izolate, o preferință maladivă pentru anotimpul galben al toamnei, când natura se pregătește de hibernare și, când învelișul vegetal se ofilește, se usucă, e redescompus. Prin versurile sale, el creează, așa cum afirma Eugen Lovinescu, „o atmosferă de copleșitoare dezolare, de toamne reci cu ploi putrede, cu arbori cangrenați, limitat într-un peisaj de mahala, de oraș provincial, între cimitir și abator, cu căsuțele scufundate în șiroaie eterne, cu grădina publică răvășită... o atmosferă de plumb, în care plutește obsesia morții și a neantului...o descompunere a ființei organice". Poet al culorilor depresive, Bacovia este și un poet al umezelii, al ploii văzute, nu ca o bogăție a pământului, ca simbol al fertilității, ci ca lacrimi nesfârșite, ale unei naturi istovite de durere: „Tăcere...e toamnă în cetate...plouă...și numai ploaia dă cuvânt -/ E pace de plumb, e vânt și pe vânt grăbite, trec frunze liberate" („Note de toamnă"). Câteodată, ploaia și umezeala devin o adevărată teroare, halucinație a unui imens potop, într-un îndepărtat gol istoric „De-atâtea nopți aud plouând/ Tot tresărind, tot așteptând,/ Sunt singur și mă duce-un gând/ Spre locuințele lacustre". („Lacustră")

Întregul peisaj pare a fi cuprins de fiorul înghețat al toamnei, creând un decor macabru „E toamnă, e foșnet, e somn.../ Copacii pe stradă oftează;/ E tuse, e plânset, e gol,/ Și-i frig și burează" („Nervi de toamnă"). Iarna, atunci când ninge și ninsoarea cu albul ei imaculat, dă decorului o oarecare măreție, acoperind gunoaiele și putreziciunile, poetul nu se lasă deloc fermecat de aspectul feeric și-i surprinde topirea, amestecul de ploaie și fulgi, de frig și singurătate: „Și toamna și iarna/ Coboară-amândouă/ Ș plouă și ninge/ Și ninge și plouă/ Și noaptea se lasă/ Murdară și goală / Și galbeni trec bolnavi/ Copii de la școală" („Moină"). Chiar și atunci când zăpada acoperă imensitatea câmpiilor, poetul descoperă imaginea care violentează privirea: „Ninge grozav pe câmp la abator/ Și sânge cald se scurge pe canal/ Plină-i zăpada de sânge-animal/ Și ninge grozav pe-un trist patinor"(„Tablou de iarnă"). Uneori. există impresia unei înzăpeziri

totale, a unei izolări complete, căci târgul s-a transformat într-un *cimitir*, fiind invadat de zăpadă și ușile nu se mai pot deschide: „E ziuă și ce întuneric/ Hai spune s-aducă și lampa/ Te uită zăpada-i cât gardul/ Și-a prins promoroacă și clampa" („Decembre"). Vara, Bacovia e copleșit de arșița dogoritoare și invadat de miasmele care se desprind din putrefacția provocată de anotimpul torid: „Sunt câțiva morți în oraș, iubito/ Chiar pentru asta am venit să-ți spun/ Pe catafalc de căldură în oraș/ Încet cadavrele se descompun" („Cuptor").

„În poezie m-a obsedat întotdeauna un subiect de culoare", afirma însuși poetul, sugerând astfel obsesia cromatică, perceptibilă în poemele sale. Câteva culori – alb, negru, galben, roșu, violet – conturează cu tușe groase fiecare peisaj descris, sugerând în substratul de adâncime fiorul căderii în Neant. Contrastul cromatic dintre alb și negru creează un tablou sumbru, așa cum reiese în poezia „Decor": „Copacii albi, copacii negrii/ Stau goi în parcul solitar/ Decor de doliu funerar/ Copacii albi, copacii negri". Alături de negru, poetul utilizează violetul, ce sugerează cangrena și dezintegrarea materiei, transcriind astfel sentimentul tristeții sfâșietoare „În toamna violetă, pe galbene alei". Galbenul este la Bacovia culoarea maladivului și a mizeriei, și, de asemenea, a ftiziei. În ceea ce privește procesul de creație bacovian, poetul afirma: „Pictura cuvintelor, sau audiția colorată, cum vrei s-o iei. Îmi place mult vioara. Melodiile au avut pentru mine influență colorantă. Întâi am făcut muzică și după strunele vioarei am scris versuri. Fie după note, fie după urechea sufletului, acest instrument m-a însoțit cu credință, până azi. [...] Pictorul întrebuințează în meșteșugul său culorile alb, roșu, violet. Le vezi cu ochii. Eu am încercat să le redau cu inteligență, prin cuvinte. Fiecărui sentiment îi corespunde o culoare. Acum, în urmă, m-a obsedat galbenul, culoarea deznădejdii. De aceea ultimul volum poartă titlul *Scântei galbene*.[...] În plumb văd culoarea galbenă. Compușii lui dau precipitat galben. Temperamentului meu îi convine această culoare. După violet și alb, am evoluat spre galben. [...] Plumbul ars e galben. Sufletul ars e galben. În manualul de fizică nu mai găsesc altă culoare. În eprubeta mea, orice reacție chimică dă precipitat galben".

Poetul adaugă mai târziu: „Altă dată în plumb, pe lângă impresia colorată, mai simțeam alta statică, de greutate. Plumbul apăsa cel mai greu pe om [...] forța lui m-a apăsat până la distrugere." (Aprilie, 1929) Aceste păreri din urmă par a explica metafora poeziei „Plumb", care deschide volumul cu același titlu din 1916, poem cu statut de *ars poetica* a universului

bacovian. Discurs concentrat, structurat în două strofe cu o geometrie perfectă, creația însumează conotații lirice ale discursului simbolist și ale sensibilității eului poetic: solitudinea funciară a ființei, tristețea metafizică, izolarea, anxietatea, claustrarea, apăsarea sufletească, moartea. Titlul poeziei cu sens denotativ denumește un metal greu, de culoare gri; cu sens conotativ induce sugestia morții și a căderii în neant. Prima strofă a poeziei conturează un univers al realității exterioare, care acumulează descriptiv detaliile ambianței funebre. Topos literar de factură simbolistă, cimitirul este sugerat aici de imaginea cavoului, sicrielor, coroanelor, florilor, toate acestea uniformizate prin determinantul „de plumb". Repetarea obsedantă a acestui cuvânt creează senzația monotoniei cenușii a exasperării. Cuvântul „plumb" este repetat de șase ori în opt versuri, validându-se ca metaforă-simbol, ce definește atmosfera dezolantă a târgului provincial, dominat de monotonie și plictis, cu false străluciri care acoperă banalitatea cotidiană. La nivel fonetic, lexemul „plumb" lasă impresia de cădere surdă prin cele patru consoane labiale, sprijinite de o singură vocală închisă. Plumbul se poate asocia și artificialului, devenind un artefact al umanului, cu intenția de a domina materialitatea. Coroanele de plumb și florile de plumb devin substitute derizorii ale elementului viu, autentic, purtând stigmatul kitsch-ului și denaturând frumusețea naturală.

Treptat, aproape imperceptibil (la nivel lexical) se conturează cel de-al doilea plan poetic – lumea lăuntrică, nivelul afectiv al discursului liric, sugerată de sintagma „amorul meu de plumb." În universul acesta static, al imobilității depline, eul poetic se simte închis, încercuit, claustrat într-un metaforic cimitir sau cavou. Poate fi cavoul concret al cimitirului, având drept substrat antropologic o vizită din tinerețe la cavoul familiei Sturza, sau orașul-cavou, trupul-cavou, sufocant și apăsător prin limitare. Folosit inițial ca epitet pentru realități concrete: sicrie, flori, coroane de plumb, cuvântul-simbol „plumb" se asociază treptat unor abstracții tulburătoare: „amorul de plumb".

Un element fundamental din natura bacoviană este apa, care descompune prin abundență și persistență, care amenință fiecare loc, devenind o adevărată forță care pătrunde și în interior prin umezeală, care năvălește peste tot, în vis sau coșmar, în casa iubitei, ca un bocet. Focul pârjolește totul, aduce miros de ars sau fum, însoțește omul singur, înspăimântat și înfrigurat, ce caută un adăpost sigur: „Eu nu mă mai duc azi acasă.../ Potop e-napoi și-nainte,/ Te uită cum ninge decembre/ Nu râde... Citește-nainte"

(„Decembre"). La Bacovia totul e întunecos, apare motivul cavernei care nu adăpostește, ci propune un loc în care omul nu se simte deloc confortabil, ci claustrat și amenințat. Motivul căderii sporește tristețea și melancolia, vântul sinistru pătrunde violent fiecare părticică a ființei umane iar înghețul, întunericul și disperarea acaparează fiecare colțișor al lumii. Și fumul ascunde lumea dărâmată, susține dramele sociale, spune povestea morții enigmatice: „E-n zori, e frig de toamnă/ Și cât cu ochii vezi/ Se-ncolăcește fumul/ Și-i pâclă prin livezi" („Alean").

Spațiul poeziei bacoviene nu poate fi decât anxietatea, timpul fiind cel al ieșirii, al golului istoric, în care se contopesc culorile exasperante, senzațiile și sunetele, în care pândește haosul, în care limitele se estompează și totul devine nesfârșit: „E clar și numai soare/ La geamul unei fabrici o pală muncitoare/ Aruncă o privire în zarea de azur/ O nouă primăvară pe vechile dureri.../ Apar din nou țăranii pe hăul din câmpie,/ În infinit pământul se simte tresăltând:/ Vor fi acum de toate cum este orișicând;/ Dar iar rămâne totul o lungă teorie" („Nervi de primăvară"). Timpul înghite omul, îl transpune în vremea copilăriei lipsite de voioșie sau de fericire, liceul devine cimitir al tinereții ratate, insul ajungând mereu la vârsta morții: „Groaza de pustiu este, pentru Bacovia, o forță irezistibilă; soluții pentru a o evita sunt două: moartea ori nebunia. Dacă în ultima vedem tot o moarte (a spiritului), soluția se dovedește unică", afirma Mircea Scarlat în studiul consacrat poeziei bacoviene.

Întreaga operă a lui Bacovia este expresia cea mai elocventă și mai durabilă a simbolismului autohton, cu toate temele, motivele și tehnicile specifice acestui curent literar pe plan european. Se regăsesc în opera sa poetică toate instrumentele tehnicii simboliste: simbolul, sugestia, corespondențele, muzicalitatea, cromatica, olfactivul, prozodia, precum și temele și motivele ce ilustrează și definesc acest curent: condiția poetului și a poeziei, solitudinea, melancolia, spleen-ul, misterul, evadarea, natura (cu motivul ploii dezintegratoare), nevroza, iubirea deprimantă, orașul sufocant și multe altele. Bacovia cultivă un simbolism de esență și nu unul formal, iar starea poetică se transmite cititorului ca fapt de viață. „Poezia lui Bacovia e expresia celei mai elementare stări sufletești; e poezia sinesteziei imobile, încropite, care nu se intelectualizează, nu se spiritualizează, nu se raționalizează; sinestezie profund animalică: secrețiune a unui organism bolnav, după cum igrasia e lacrima zidurilor umede; sinestezie ce nu se diferențiază de natura putredă de toamnă, de ploi și

de zăpadă, cu care se contopește. O astfel de dispoziție sufletească e prin esență muzicală; i s-ar tăgădui interesul, nu i se poate însă tăgădui realitatea primară; în ea salutăm, poate, cea dintâi licărire de conștiință a materiei ce se însuflețește"(Eugen Lovinescu).În ceea ce privește poetul ca om de cultură, criticul N. Manolescu afirma: „George Bacovia reprezintă punctul cel mai înalt al simbolismului românesc, situându-se totodată, prin valoare, mai presus de simbolism și de orice curent literar, în universalitate. Influența lui asupra poeziei secolului XX rămâne o pagină nescrisă a istoriei noastre literare. Ea e extraordinară, dar implică un paradox: poetul cu cel mai adânc ecou asupra poeziei române moderne este, izolat în strania lui frumusețe, inimitabil".

Bibliografie:

[1] Bote, Lidia, *Simbolismul românesc*, Editura pentru literatură, București, 1966).
[2] Călin, Constantin, *Dosarul Bacovia*, Editura „Agora", Bacău, 2004.
[3] Crohmălniceanu, S. Ovid, *Literatura română și expresionismul*, Editura Minerva, București, 1978.
[4] Dimitriu, Daniel, *Bacovia*, Editura Junimea, Iași, 1981.
[5] Fanache, V., *Bacovia în 10 poeme*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002.
[6] Petroveanu, M., *G.*, *Bacovia*, Editura pentru literatură, București, 1962.
[7] Scarlat, Mircea, *Istoria poeziei românești*, vol. II, Editura Minerva, București, 1984.
[8] Valerian I, *De vorbă cu George Bacovia*, în „Viața literară" nr. 107, 13–24 aprilie 1929
[9] Netea,Vasile, *De vorbă cu Bacovia*, în „Vremea" nr. 701, 6 iunie 1943.
[10] Macedonski, Alexandru, *Bacovia*, în „Făclia" nr. 7, 1 ianuarie 1916
[11] Manolescu, Nicolae, prefață la volumul: *George Bacovia, Plumb*, București, d1963.
[12] Perpessicius, *G.V., Bacovia: Bucăți de noapte*. Poeme în proză, în „Universul literar" nr. 1, 13 martie 1927.
[13] Streinu, Vladimir, *Pagini de critici literară*, Editura Minerva, București, 1988.
[15] Vianu, Tudor, *Figuri și forme literare*, Editura Minerva, București, 1986.